

Jana Ambrožič-Dolinšek
Universität Maribor, Slowenien

Vrtna spominska knjiga

Kako pridelamo lastno hrano?

Oskrba s hrano je v antropocenu še posebej pomembna, zlasti zaradi napovedanih podnebnih sprememb. Ideja učnega scenarija je, da se s klasičnimi in praktičnimi dejavnostmi, povezanimi z vrtnarjenjem, seznanimo, razmislimo in ponotranjimo, od kod prihaja hrana in kako se prideluje. Teme so organizirane v obliki vrste vrtnarskih dejavnosti in izdelave spominske knjige o vrtnarjenju.

Vrt, vrtnarjenje, spominska knjiga, prehrana

Tema: Vrtna spominska knjiga

Oskrba s hrano je v antropocenu še posebej pomembna, zlasti zaradi napovedanih podnebnih sprememb. Vprašanje, kako zagotoviti preskrbo s hrano v prihodnosti, ni pomembno in aktualno le danes, temveč tudi jutri, predvsem ker so današnji otroci vse bolj odtujeni in imajo pogosto izkrivljene in napačne predstave o tem, od kod prihaja hrana in kaj je potrebno za njeno pridelavo ([CNL & Home Economics Education](#)).

O čem govorimo? KOMU ja tema namenjena?

Namen teme, ki jo je mogoče vključiti v več naravoslovnih predmetov, je torej informiranje, razmišljanje in ponotranjenje tega, od kod prihaja hrana in kako se proizvaja. Tema se osredotoča na klasične in praktične dejavnosti, povezane z vrtom in pridelavo rastlin na vrtu. Predstavljena je kot spominska knjiga o vrtu, ki smo ji dali ime "Vrtna spominska knjiga". Z njo poskušamo odkriti klasične razsežnosti vrtov in vrtnarjenja. Cilj je ustvariti nekaj, kar bo ujelo posebne trenutke ali priložnosti v življenju našega vrta.

Kaj je spominska knjiga? Osnovna ideja spominske knjige je ustvariti zbirko spominov, kot so se zgodili. V večini primerov gre za ustvarjanje albuma. Koncept lahko določimo sami, pomembno je le, da je naša spominska knjiga takšna, kot si jo želimo. Vsebuje lahko fotografije, besedila, časopisne izrezke, ilustracije, podpise in spominske predmete. Ni omejitev glede

tega, kaj lahko vključimo v svojo spominsko knjigo. Ustvarimo jo lahko na papirju ali s pomočjo digitalnih orodij in programov, kot so Power Point, Padlet, Mentimeter itd.

Knjiga spominov na vrt se osredotoča na klasične dejavnosti, povezane z vrtnarjenjem: zgodovina vrtnarjenja ter primerjava vrtnarjenja v preteklosti in danes, kaj potrebujejo vrtnarji, kaj potrebujejo rastline, kako vzgajati nove rastline, kako gojiti zelišča in ustvariti zelenjavni vrt, ali so lahko tako imenovani pleveli tudi užitne rastline (in ali je izraz plevel še aktualen?), kaj se skriva v zemlji. Kako sestaviti letni koledar vrtnih dejavnosti, da bomo lahko vrtnarili v vseh letnih časih? Kako lahko sadimo rastline na balkonu, okenski polici in na vrtu? Katere rastline lahko rastejo skupaj? Kateri življenjski cikli potekajo v njih? In ker na vrtu živijo tudi živali: Kaj lahko storimo, da se bodo na vrtu počutile kot doma?

Didaktika

Pričujoči učni scenarij raziskuje vrtnarjenje v povezavi med ljudmi in naravo. Učenci temo spoznavajo z učenjem, usmerjenim v izkušnje. Raziskujejo povezave med zemljo, vrtnimi organizmi, ljudmi in družbo. Posamezni deli učnega scenarija se lahko uporabljajo neodvisno drug od drugega.

Če želite izvedeti več o strategijah, ki uporabljajo vrt kot učno orodje, obiščite naslednje spletno mesto univerze Cornell o učenju na vrtu: <https://gardening.cals.cornell.edu/>

KDO je ciljna skupina? KDO so možni partnerji v sodelovanju?

Učni scenarij je zasnovan za osnovno šolo, vendar so nekatere dejavnosti primerne tudi za srednješolske učence in učitelje. Sodelovanje partnerjev ni potrebno. Posamezne sestavine učnega scenarija se lahko uporabljajo neodvisno druga od druge.

ZAKAJ je ta tema pomembna za t.i. kulturno-naravoslovno pismenost? KAM jo lahko uvrstimo?

Cilje in kompetence je mogoče vključiti v pouk naravoslovja, gospodinjstva, naravoslovnih predmetov in nekaterih družboslovnih predmetov. Cilji so:

- spodbujanje naravne radovednosti;
- razvijanje sposobnosti opazovanja in raziskovanja narave;
- razumevanje odnosov med živimi organizmi in njihovim okoljem;
- spoznavanje organizmov in njihovih potreb;
- razvijanje občutljivosti in spoštovanja do vseh oblik življenja in okolja;
- spoznavanje in uporaba izbranih metod vrtnarjenja;
- spodbujanje in pospeševanje trajnega zanimanja za vrtnarjenje in pridelavo hrane;
- povezovanje vrta in vrtnarjenja s kulturo, literaturo in jezikom s pomočjo frazemov in metafor.

Učni scenarij je tematsko povezan s poglavjem CNL & Home Economics Education v CNL priročniku in temelji na kompetencah GreenComp, ki poudarjajo trajnostne vrednote, trajnostno kompleksnost, trajnostno prihodnost in trajnostno delovanje (Bianchi, Pisiotis & Cabrera 2022). Pri tem smo poudarili tiste spretnosti, ki se še posebej spodbujajo pri pouku naravoslovja in gospodinjstva: spoštovanje narave, sistemsko razmišljanje, sklepanje, reševanje problemov, vplivanje na prihodnost, prilagodljivost in raziskovalno razmišljanje (itd.). Učence spodbujamo, da med izvajanjem izražajo svoja mnenja in razpravljajo o vprašanjih.

Zadnji del učnega scenarija je namenjen kulturnim in družbenim sestavinam vrta in vrtnarjenja ter se osredotoča na frazeološko uporabo vrta za življenje v njegovih različnih oblikah in za družbo.

KDAJ, v katerem obdobju se učni scenarij izvaja?

Časovni okvir učnega scenarija je odvisen od omejitvenih dejavnikov, kot so letni čas, starost, učna enota, ki jo je treba obravnavati, in učni načrt v posamezni državi. Učni scenarij se lahko uporablja kot samostojna učna ura, npr. za obravnavo tem o pridelavi rastlin in hrane, prehrano, ekologijo, trajnosti itd. v učilnici ali na prostem. Začne se s predstavitvijo in načrtovanjem vrta, vrtnarjenjem, gradnjo hotela za oprasovalce in oprasovalcem prijaznega vrta ter konča z izdelavo spominske knjige o vrtu, v kateri so dokumentirani posamezni koraki pri ustvarjanju vrta, občutki, dogodki in težave.

Koraki učnega scenarija?

Korak 1: Uvod v vrtnarjenje

Učitelj izbere slikanico, knjigo za mladino ali knjigo za odrasle, v kateri ima vrt pomembno vlogo. Temu sledi razprava o vsebini. Na podlagi razmišljanja o tem viru načrtujemo naš vrt (gl. 3. korak). Izbrana slikanica ali knjiga mora ustrezati razvojni stopnji in starosti otrok, mladih ali odraslih.

Učitelj poišče vir v svojem učnem jeziku. V nadaljevanju je nekaj možnih predlogov za uvodno branje v slovenščini, od katerih so bili nekateri prevedeni v tuji jezik:

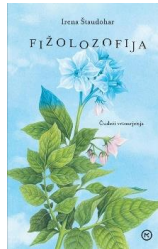


Bilderbuch:

Doria, Julia (2019). *Vrt škrate Avgusta*. Ljubljana: Atelje Doria.

Doria, Julia (2019). *The garden of August the dwarf*. Ljubljana: Atelje Doria.

Sample: https://www.kresnik.eu/skrat-avgust-in-njegov-skrivni-vrt-clanek_2193.html

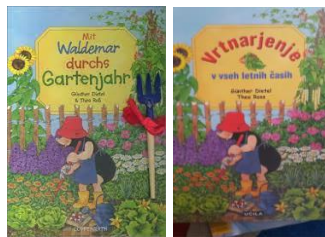


Priporočeno branje za mladostnike in odrasle:

Štaudohar, Irena (2022). *Fiziolozofija: čudeži vrtnarjenja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Korak 2: Načrtujemo svoj vrt

Učenci ali učitelj lahko iz različnih virov zberejo informacije o vrtnarjenju in pripravijo vrtnarsko tabelo za svoj vrt. Informacije skušajo poiskati v različnih virih, ki so na voljo na spletu, spletnih straneh ali v knjigah v knjižnicah ali knjigarnah. Predstavljen je primer knjig za šolarje, ki se osredotoča na osnovne vrtnarske spretnosti in znanja.



Dietel, Günther & Roß, Thea (2001). *Mit Waldemar durchs Gartenjahr*. Copenrath, Münster.

Dietel, Günther & Ross, Thea (2002). *Vrtnarjenje v vseh letnih časih*. Učila International.



Tommes, Susanne & Roß, Thea (2000). *Waldemars großes Gartenbuch* Copenrath.

Tommes, Susanne & Ross, Thea (2021) *Wally's Big Book of Gardening: Featuring Indoor and Outdoor Projects*. Abbeville Press, AbeBooks.

Tommes, Susanne & Ross, Thea (2001). *Moja prva knjiga o vrtnarjenju*. Učila.

Načrtujte svoj sanjski vrt!

Učenci lahko nato narišejo načrt vrta: Zaprite oči, zamislite si svoj vrt in ga spodaj narišite!

Učenci lahko za to uporabijo tudi aplikacije za ljubitelje vrtnarjenja:

¹klub Gaia nudi informacije za načrtovanje vrta (<https://www.klubgaia.com/si/vrtnarski-nasveti/850-izris-nacrta-z-aplikacijo-www-naredivrt-si>):

²Če želite vrtu dodati praktičen namakalni sistem, poiščite informacije tukaj: Načrtujte svoj sanjski vrt tako da vrtu dodate praktičen namakalni sistem:

<https://www.gardena.com/int/garden-life/garden-planner/>

Korak 3: Vrt za vse. Vrtnarimo!

V tretjem koraku je čas, da ustvarimo svoj vrt. Učenci ali učitelj opazujejo rast rastlin. Vsak se lahko odloči, kaj bo posadil; semena ali več vrst semen, eno rastlino ali več rastlin, eno cvetlico ali več cvetlic. Rastlinski material lahko posadimo na vrtu, v lonček na okensko polico ali balkon, v stanovanju ali hiši, v šoli itd. Dejavnosti se glede na potrebe podaljšajo na več tednov in celo mesecev.

Med procesom lahko potekajo pogovori na temo: Ali si lahko pomagamo s koledarjem setve? Kako se rastline med seboj razlikujejo? Katere rastejo hitreje? Katere so višje in bujnejše od drugih? Kakšne so težave? Kako pravilno zalivati?

Razprava lahko vključuje tudi naslednje: Kako vročina vpliva na rastline? Kako nanje vplivata oskrba z vodo in svetloba? Kako geografska lega (zemljepisna dolžina in širina) vrta vpliva na setev, sajenje in pridelek?

Korak 4: Kako ustvariti opraevalcem prijazen vrt?

Posebno pomembno je, da pri oblikovanju vrtov poskrbimo za ogrožene čebele, metulje in druge opraevalce, za kar lahko uporabimo algoritmično spletno orodje, ki ga je razvila Alexandra Daisy Ginsbergs *Pollinator Pathmaker* (2023), in sicer v okviru projekta Eden Project, Cornwall, Anglija. *Pollinator Pathmaker* je program, ki spremlja opraevalce. To orodje omogoča lažjo vizualizacijo, kako opraevalci vidijo vrtove, ter več informacij o rastlinah in njihovem odnosu do opraevalcev. Spodbuja nas, da spremenimo svoj pogled na vrtove in razmislimo o tem, za koga jih ustvarjamo.

Z učenci bomo razpravljali tudi o filmu Alexandre Daisy Ginsberg (2021) o *Pollinator Pathmaker*. Osrednja vprašanja bi se nanašala na to, kako bi bili videti vrtovi, če bi jih oblikovali opraevalci, in kaj bi ljudje sploh sejali.

Korak 5: Zgradimo hiško za žuželke – hotel za žuželke

Naslednji korak je izdelava lastnega hotela za žuželke, ki bo hroščem in drugim žuželkam nudil prostor za življenje. Najboljši čas za gradnjo hotela za žuželke je zgodnja jesen, da imajo hrošči prostor za prezimovanje. Uporabite lahko reciklirane ali naravne materiale: lesene palete (te so nujno potrebne – za brezplačne palete povprašajte na industrijskih območjih in gradbiščih!), razbite opeke in ploščice, kamnito drv, razbite rastlinske lončke, les korenin, suho listje, lubje, votla rastlinska stebila, slamo in seno, bambusove palice itd.

Oglejte si spletno stran projekta Eden: <https://www.edenproject.com/learn/eden-at-home/how-to-build-an-insect-home>

Korak 6: Ustvarimo vrtno spominsko knjigo

Učenci zbirajo zapise o posameznih korakih in ključnih dogodkih pri urejanju vrta. Opišejo tudi svoje občutke in težave pri ustvarjanju vrta. Fotografije in zapiske lahko zberejo in shranijo v tudi v škatli – po možnosti v kronološkem vrstnem redu.

Vrtna spominska knjiga se lahko začne s stavkom: „Moj vrt je velika knjiga. Trenutno je še nepopisan list, ki čaka na toplejše dni, ko se bo začela njegova zgodba.“ (Štaudohar 2022).

Pri oblikovanju knjige vam lahko pomagajo naslednja spletna mesta:

- How to Make a Memory Book: <https://www.wikihow.com/Make-a-Memory-Book>
- What to write in a Memory Book? <https://www.memory-books.com/blog/14/what-to-write-in-a-memory-book>

S ČIM delamo?

Materiali: Slikanice, knjige, priručniki, delovni listi, videoposnetki, spletna mesta.

Digitalna orodja: MS Office, Padlet, Mentimeter ali druga digitalna orodja.

KJE poteka učni scenarij?

Učni scenarij poteka v domačem okolju, v učilnici, v drugih prostorih šole, zunaj šole ali na šolskem vrtu.

Literatura

Primarna

Dietel, Günther & Roß, Thea (2001). *Mit Waldemar durchs Gartenjahr*. Coppenrath.

Dietel, Günther & Ross, Thea (2002). *Vrtnarjenje v vseh letnih časih*. Učila International.

Doria, Julia (2019). *Vrt škrata Avgusta*. Atelje Doria.

Doria, Julia (2019). *The garden of August the dwarf*. Atelje Doria.

Štaudohar, Irena (2022). *Fižolozofija: čudeži vrtnarjenja*. Mladinska knjiga.

Tommes, Susanne & Roß, Thea (2000). *Waldemars großes Gartenbuch*. Coppenrath.

Tommes, Susanne & Ross, Thea (2001). *Moja prva knjiga o vrtnarjenju*. Učila.

Tommes, Susanne & Ross, Thea (2021). *Wally's Big Book of Gardening: Featuring Indoor and Outdoor Projects*. Abbeville Press, AbeBooks.

Sekundarna

Ambrožič-Dolinšek, Jana; Katalinič, Dane, & Utroša, Patricija (2021). Šolski vrtovi v Pomurski regiji. *Journal of Elementary Education*, 14_3, 303–318. DOI: 10.18690/rei.14.3.303-318.2021

Bianchi, Guia; Pisiotis, Ulrike & Cabrera, Marcelino (2022). *GreenComp. Der Europäische Kompetenzrahmen für Nachhaltigkeit*. Ed. by Yves Punie & Margherita Bacigalupo, Amt für Veröffentlichungen der Europäischen Union. DOI: 10.2760/13286

Crabtree, Margo (Ed.) (2007). *Getting started: A guide for creating school gardens as outdoor classrooms*. Center of Ecoliteracy.

<https://www.ecoliteracy.org/sites/default/files/uploads/gettingstarted-2009.pdf>

Ginsberg, Alexandra Daisy (2021). *Pollinator Pathmaker*. <https://pollinator.art/>

Ginsberg, Alexandra Daisy (2021). Pollinator Pathmaker living artwork by Alexandra Daisy Ginsberg at Eden Project. *Eden Project*. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=IN3YzdzqBY>

Opombe

¹ Klub Gaia nudi informacije za načrtovanje vrta: <https://www.klubgaia.com/si/vrtnarski-nasveti/850-izris-nacrta-z-aplikacijo-www-naredivrt-si>

² Načrtujte svoj sanjski vrt tako, da vrtu dodate praktičen namakalni sistem: <https://www.gardena.com/int/garden-life/garden-planner/>

Merila kakovosti | Cilji trajnostnega razvoja (SDG)

Trajnost: Učenci se naučijo pridelovati lastno hrano in prepoznati ekološke povezave na vrtu.

Vključevanje: Otroci s posebnimi potrebami so vključeni v vse dejavnosti. Z dodatno strokovno podporo inkluzivnega pedagoškega osebja lahko zmanjšamo učne primanjkljaje.

Digitalnost: Vrt in spominska knjiga o vrtu sta ustvarjena s pomočjo različnih spletnih strani.

Ciljna skupina: Učni scenarij je namenjen učencem in učiteljem v 1. in 2. triletju osnovnošolskega izobraževanja ali univerzitetnim učiteljem pripravnikom za učitelje razrednega pouka.

SGD: SDG 4 (Kakovost izobraževanja)

Autorica

Jana Ambrožič-Dolinšek, Prof., dr.

Jana Ambrožič-Dolinšek, je profesorica botanike na Pedagoški fakulteti in Fakulteti za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru. Poučuje naravoslovje in biologijo bodoče osnovnošolske učitelje ter fiziologijo rastlin in biotehnologijo bodoče biologe in ekologe. Njene raziskave se osredotočajo na sprejemanje biotehnologij v javnosti in razvoj in vitro metod za ohranjanje, razmnoževanje, shranjevanje in krioprezervacijo ogroženih, redkih ali ranljivih prstoživečih vrst.

E-naslov: jana.ambrozic@um.si

Citation suggestion:

Ambrožič-Dolinšek, Jana (2024): Vrtna spominska knjiga. Kako pridelamo lastno hrano? In: *CultureNature Literacy für den Unterricht. Next-Practice-Beispiele für Schule und Hochschule*. <https://cni.ph-noe.ac.at/projektvorhaben/lernszenarien>

Das Projekt *CultureNature Literacy* wurde mit Unterstützung der Europäischen Kommission finanziert. Die Verantwortung für den Inhalt dieser Veröffentlichung tragen allein die Verfasser*innen; die Kommission haftet nicht für die weitere Verwendung der darin enthaltenen Angaben. | Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

www.ph-noe.ac.at | <https://cni.ph-noe.ac.at/>

Anmerkungen